

правопорушення, а також забезпечення особистої безпеки працівників міліції та інших громадян, без оголення частин тіла особи шляхом формулювання вимоги показати вміст конкретних елементів одягу особи або промацування зовнішньої сторони одягу особи.

Як наслідок вважаємо за доцільне: 1) закріпити запропоноване нами визначення особистого огляду у ст. 264 КУпАП; 2) на законодавчому рівні надати працівникам міліції право проводити поверхневий огляд особи у якості адміністративно-запобіжного заходу, доповнивши ст. 11 Закону України «Про міліцію» пунктом 6-1 наступного змісту: «проводити поверхневий огляд особи у разі наявності даних, що свідчать про причетність особи до вчинення кримінального чи адміністративного правопорушення; з метою виявлення правопорушення при проведенні масових та спортивних заходів, при проведенні цільових заходів (операції, відпрацювання, оперативні плани)»; 3) привести у відповідність з чинним законодавством положення Статуту ППСМ, в межах останнього відобразити процедуру здійснення поверхневого огляду особи (наприклад при здійсненні поверхневого огляду складення протоколу не є обов'язковим, проте він має здійснюватися уповноваженою особою однієї статі з оглядуваною).

ЛІТЕРАТУРА

1. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №4. – Ст. 20.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
3. Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України [Електронний ресурс]: наказ МВС України від 28.07.1994 № 404 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94>

Р. В. Карпенко,

*аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ У ХОДІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАПОДІЯННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Встановлення кола обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК України) [1], становить собою самостійне системне завдання у рамках діяльності із розслідування злочину. Крім іншого, реалізація цього завдання обумовлює також потребу конкретизації предмета доказування стосовно окремого злочину, що розслідується. Щодо злочинів, вчинених неповнолітніми, ця конкретизація здійснена законодавцем і передбачена у ст. 485 КПК України [1]. Серед обов'язкових завдань розслідування є встановлення особистісних та індивідуальних властивостей і стану неповнолітнього.

Якщо використати «діяльнісний» підхід психологічної теорії особистості, то останню можна визначити у такий спосіб? «Особистість – це людина, узята у системі таких її психологічних характеристик, які соціально обумовлені, проявляються у суспільних за природою зв'язках і відносинах, є стійкими, визначають моральні вчинки людини, що мають істотне значення для неї самої та оточуючих» [5, с.284]. До властивостей, що утворюють особистість неповнолітнього, тобто психічних явищ особистості, які відрізняються від короточасних психічних процесів і станів (наприклад, пам'яті, уваги, сприйняття, переконання тощо) більшою стійкістю, які, втім, піддаються цілеспрямованому формуванню у процесі виховання і перевиховання, відносяться:

- вольові якості;
- емоції;
- мотивація;
- соціальні установки і ціннісні орієнтації;
- здібності;

– потреби та інтереси [6, с. 193-194].

У літературі зазначається, що дослідження та урахування особистісних властивостей неповнолітнього дозволяє вирішити ряд найважливіших питань, а саме глибоко розібратися у мотивах поведінки особи, механізми вчиненого злочину, визначити правильну тактику проведення допиту, обрати найбільш доцільні конкретні форми і засоби виховно-попереджувального впливу [2, с.42].

У багатьох роботах під особою (особистістю) розуміється як ряд біологічних, так і соціально обумовлених якостей людини. Так, наприклад, В. Т. Очередін дає таке поняття дослідження особи обвинуваченого: «Під дослідженням особистості обвинуваченого розуміють процес пізнання ознак, властивостей, станів особи, притягнутої до кримінальної відповідальності, збиранням і вивченням доказової інформації про неї у порядках і формах, установлених законом» [3, с.4]. Серед обставин, що характеризують особистість неповнолітнього обвинуваченого, він виділяє сім груп «юридично значимих фактів»:

- загальні дані про обвинуваченого;
- зайнятість суспільно корисною діяльністю;
- стан здоров'я, індивідуальні властивості якості особистості;
- громадська поведінка; чи скоював обвинувачений раніше злочини, чи звільнявся від відбування покарання, чи перебував у виховній установі для неповнолітніх, чи допускав адміністративні проступки, чи застосовувалися заходи громадського впливу, чи не перебував на обліку у спеціалізованих органах у справах неповнолітніх;
- умови життя і виховання;
- обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання [3, с.21].

Неважко переконатися у тому, що ознаки, властивості, стани особи, притягнутої до кримінальної відповідальності можуть бути як біологічно, так і соціально обумовленими. Таким чином, В. Т. Очередін занадто широко трактує «особистість обвинуваченого», змішуючи його з поняттям «індивід». З іншого боку, автор хоча і згадує низку таких властивостей у своєму переліку, проте серед «юридично значимих фактів, що характеризують неповнолітнього обвинуваченого» можемо побачити характеристику і поведінки, і середовища формування особи.

Психічні процеси індивіда нерозривно пов'язані з його діяльністю, мотивацією, здібностями та актуальними для нього потребами. У ході діяльності відбувається постійне діалектичне перетворення зазначених аспектів психічних процесів. Причинні фактори злочинної поведінки неповнолітнього можуть бути розкриті тільки через механізм злочинного посягання на індивідуальному рівні, що нерозривно пов'язано із соціальним досвідом.

На процес вчинення злочину не можуть не впливати емоції, тому що людину одні події хвилюють, інші – залишають байдужою; одних людей ми любимо, інших ненавидимо, до третіх не маємо визначеного ставлення. Усе це надає визначеного тону всій діяльності людини, включаючи її відчуття, сприйняття, думки, уяву.

Зовнішні фактори (конфліктна ситуація, неможливість задовольнити потреби) діють опосередковано, через риси характеру, вольові та емоційні якості, ціннісно-нормативні характеристики свідомості, мотиваційну сферу та сферу потреб [7, с. 66].

Моральні ознаки відображають ставлення досліджуваного контингенту до проявів в основних видах діяльності, тобто до громадських обов'язків, законів, правопорядку, культурних цінностей, антигромадських інтересів і прагнень. Від морального рівня людини залежать цілі, що вона ставить перед собою, якими засобами домагається їх досягнення, якими принципами керується, приймаючи те або інше рішення у житті.

У ході розслідування слід з'ясувати, які захворювання і травми переніс підліток, чи не спостерігалися у нього аномалії у поведінці, якщо так, то яким є їх характер. Встановлення фізичного здоров'я неповнолітнього обвинуваченого допомагає обрати найбільш доцільний запобіжний захід, той або інший захід впливу, а також у ряді випадків відповісти на запитання про фізичні можливості підлітка скоїти певні діяння.

У справах про заподіяння тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми, велике значення має встановлення рівня розвитку психічних процесів, ступеню інтелектуального, вольового або психічного розвитку. Важливість з'ясування даних обставин важко переоцінити. Від виявлення структур цього рівня залежить встановлення спроможності неповнолітнього усвідомлювати

значення своїх дій і керувати ними, від чого, у свою чергу, залежить прагнення неповнолітнього до кримінальної відповідальності. Так, якщо ступінь такого розвитку у неповнолітнього у віці п'ятнадцяти років фактично відповідає рівню розвитку неповнолітнього у віці двадцяти років, то його не можна притягти до кримінальної відповідальності, тому що суб'єктом злочину він не може бути у силу відсутності вікового розуміння, тобто здатності усвідомлювати суспільно небезпечний характер своїх дій або їх наслідків, що з'являється з 14-ти років. При цьому очевидно, що цю здатність теж можна вважати властивістю особистості, яка підлягає з'ясуванню.

Поява даної групи обставин у ст. 485 КПК України [1] обумовлена не тільки їх кримінально-правовим значенням, але й потребами доказування. Згадувана спроможність залежить від зрілості як розумових властивостей, так і морально-вольових якостей особистості, що розвиваються під сильним впливом виховання і взагалі досвіду життя. Обставини вчинення злочинного діяння, у якому обвинувачується неповнолітній, мабуть, недостатні самі по собі для того, аби зі впевненістю судити про таку складну річ, як спроможність. Це питання, на думку О. О. Андреева, є найскладнішим при аналізі суб'єктивної сторони вчинених малолітніми або неповнолітніми злочинних діянь [4, с.233-234]. Для правильного його вирішення необхідні якомога більш повні відомості про властивості особистості неповнолітнього, а отже, про його виховання, характер, попередню поведінку тощо.

Таким чином, підбиваючи підсумок викладеному, слід особливо підкреслити важливість і значення встановлення даного кола обставин, віднесених до групи особистісних та індивідуальних властивостей і станів неповнолітнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 12 березня 2013 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). К.: ПАЛИВОДА А. В., 2013. – 328 с.
2. Леоненко В. В. Судебное производство по делам несовершеннолетних. – К., 1987.
3. Очередин В. Т. Изучение личности несовершеннолетнего обвиняемого на предварительном следствии. – Волгоград, 1985.
4. Андреев О.О. Вивчення особистості злочинця при розслідуванні вбивств, вчинених неповнолітніми // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – Спецвипуск № 1. – Дніпропетровськ, ДДУВС, 2006. – С.228–234.
5. Немов Р. С. Психология: В 2-х кн. – Кн. 1. Общие основы психологии. – К., 2010.
6. Асмолов А. Г. Психология личности. – К, 2011.
7. Солодовников С. А. Преступные посягательства на собственность: Учеб. пособ. / Под ред. проф. Г. А. Аванесова. – М., 2005.

В. В. Комарова,
*профессор, доктор юридических наук,
профессор кафедры конституционного и муниципального права
ФГБОУ ВПО «Московский государственный юридический
университет имени О. Е. Кутафина»*

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИНСТИТУТА ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ (НА ПРИМЕРЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ)

Одна из новых для России форм народовластия – политическая партия, в последнее время актуализировалась в силу распространения на всех уровнях формирования выборных органов публичной власти пропорциональной избирательной системы.

В Конституции Российской Федерации нет отдельных норм, регламентирующих статус политических партий, их место и роль в системе политических институтов, но есть нормы, содержащиеся в разных разделах Конституции, которые дают общее представление о конституционном статусе политических партий.